

קידושין ט

משה שווערד

1. תוספות מסכת קידושין דף ט עמוד א

הב אשקי ושדי אינה מקודשת - וא"ת מי גרע מתן מעות לפלוני דמקודשת כ"ש כשאומרת תן לי וי"ל דשאני הכא דמעיקרא היתה שואלת שלא בתורת קידושין ומשום הכי איכא למימר כשאומרת הב אדעתא דמעיקרא קאמרה.

2. ספר דבר יעקב

שאומרת תן לי. וכע"ז מקשה בשו"ר דוד [אות רעט].

וי"ל דקושית התוס' היא דכשם שבאומרת תן לפלוני לא אומרים שכוונתה לדחותו אלא כוונתה להתקדש לו, ה"ה כשאומרת הבה מיהבה לי נימא דאין כוונתה לדחותו אלא להתקדש לו.

ג] תד"ה הב וכו' וא"ת מי גרע מתן מעות לפלוני דמקודשת כ"ש כשאומרת תן לי - לכאורה קשה מה הקושיה מערב, הרי כאן נתן לאשה עצמה את הממון וא"כ הקושיה היא מכל קדושין דעלמא

3. תוספות מסכת קידושין דף ט עמוד א

כל אשקי אשקויי כו' - הנך תלת עובדי איצטריך לאשמועינן דבשום דבר אין מועיל לא במידי דאכילה ושתיה ולא בשאר מילי.

4. ספר דבר יעקב

א] כל הבה מיהבה לאו כלום הוא - היינו דאין כוונתה לקדושין. ואם אמרה הן או אתקדש לך, כתבו הרמב"ם [אישות ד-ה] והתור"ד דהוי קדושין.

הרא"ש והר"י הזקן כתבו שאם אמר לה בזמן שנתן לה הרי את מקודשת וקבלה ממנו הרי זו מקודשת. הרשב"א חולק וס"ל שגם בכה"ג אינה מקודשת. הר"ן מביא בזה מחלוקת.

הב"י [סימן כט] כתב, דמשמע מהרמב"ם שדוקא אם אמרה הן מקודשת, אבל אם שתקה אינה מקודשת, ומהרא"ש משמע שמקודשת. הב"ח והב"ש והחלק"מ תמהו מה הראיה מהרא"ש שחולק על הרמב"ם.

האילת השחר מסתפק היכא דאינה מקודשת, האם הוא יכול לתובעה דמים בעד מה שנתן לה, שהרי חשב לקדשה ולא לתת לה מתנת חנם או דתלינן שהוא ידע שאינה מקודשת ונתן לשם מתנה.

5. תוספות מסכת קידושין דף ט עמוד א

והלכתא שיראי לא צריך שומא - ... ואומר ר"ת דאתא לאשמועינן דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא לפי ששומתן ידוע קצת ואין רגילין לטעות בו כל כך אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות שיש שאינם טובות אלא מעט ורגילים לטעות בהרבה יותר משויים צריכי שומא משום דלא סמכה דעתה ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן והא דאמר לקמן בפרק שני (דף מח:): שהוסיף לה נופך משלו יש לומר ששמו אותו אי נמי ההוא נופך כעין שיראי שידוע שווינו קצת וההוא גברא דקדש באבנא דכוחלא (לקמן דף יב.). והוה רב חסדא משער אי אית ביה שוה פרוטה אבנא דכוחלא לא הוי כשאר אבנים טובות אלא כעין אבני שיש כדאשכחנא פ"ה דסוכה (דף נא:): בהורדוס דבניה לבהמ"ק באבני דשישא וכוחלא ומרמרא...

6. רמב"ם הלכות אישות פרק ז הלכה יח

אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהן שוין חמשים דינרים והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאוה להן, אם היו שוין חמשים הרי זו מקודשת משעת לקיחה, ואינן צריכין שומה בשוק ואחר כך תהיה מקודשת כדי שתסמוך דעתה אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה הרי זו מקודשת משעה ראשונה, ואם אינן שוין אינה מקודשת.

7. הגהות מיימוניות הלכות אישות פרק ז הלכה יח

[ה] בפ"ק והילכתא שיראי לא צריכי שומא. פ"ה מדקאמר תלמודא בהאי לישנא ולא קאמר הילכתא כרבה כבשאר פסקי הלכה אשר שם שמזכיר שם אומריהם ואומר הלכה כפלוגי מכאן יש לפסוק דדוקא שיראים וכיוצא בהן דבר ששומתן ידועה קצת כגון טבעת של זהב וכיוצא בו אבל דבר שאין שומתן ידוע כלל צריך שומא לפיכך המקדש בטבעת של זהב שיש בה מרגלית צריך שומא כי שמא דעתה אמרגלית וסבורה שהיא שוה יותר ממה שהוא ומכאן נהגו שלא לקדש בטבעת שיש לה אבן שרוב בני אדם אינן בקיאים בשומת אבנים. וכתב באביאסף ומיהו אם קידש מקודשת מדלא אמר איתתא בקיאה בשומא ש"מ אפי' אינה בקיאה ותלה הטעם דהא שוה חמשים:

8. רא"ש מסכת קידושין פרק א

ח... ודקדק ר"ת ז"ל ... ומיהו לא ברירא לי האי טעמא מה שנהגו העולם להסיר האבן מן הטבעת דהא אמרינן בכל דהו לא פליגי ללישנא קמא ואין דרך לתת שומא לטבעת של קידושין ...

9. שו"ע אבן העזר - סימן לא

(א) אין מקדשין בפחות משהו פרוטה. ומיהו אם קדשה בחפץ סתם, אין צריך לשום אותו תחלה אם שוה פרוטה, אלא אם שוה פרוטה, מקודשת. ואפילו אם אמר לה: התקדשי לי בחפץ זה ששוה נ' זוז, ולא שמו אותו תחלה, אם נמצא אח"כ ששוה נ' זוז, מקודשת:

(ב) י"א שאם קדשה בדבר שאין בקיאים בשומתן ופעמים טועים בהם הרבה, כגון אבנים טובות ומרגליות וכיוצא בהם, ואמר לה: התקדשי לי באבן זו ששוה נ' זוז, צריך שומא, דלא סמכה דעתה. ויש מי שאומר שאפילו קידש באבן סתם, ולא אמר לה ששוה נ' זוז, צריכה שומא, ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן:

10. ספר בית שמואל על אה"ע - סימן לא

(ב) ופעמים טועים בהם הרבה. היינו לפירוש הרא"ש סבורה היא שאינו שוה כ"כ לכן אין קפידא א"כ אמר ששוה כך וכך ולהר"ן הטעם דסברא ששוה הרבה יותר לכן אין חילוק בין אם קדשה סתם בין אם אמר בכל דהוא. והרמב"ם ס"ל נמי הטעם כהרא"ש ומחלק בין תכשיטין שהאשה מתאוה אליהם אז סומכת דעתה ובשאר דברים לא סמכה דעתה:

11. שו"ע אבן העזר - סימן לא: (ב)

הגה - ואם קדשה בטבעת שיש בו אבן, או בסתם טבעת, ונמצא של נחושת, אע"פ שאין דרך לקדש בכך, חיישין לקידושין (ב"י בשם תשובת הר"ש בר צמח ומרדכי פ"ק דקדושין). ואפילו אמרו העדים תחת החופה שהוא של זהב, ונמצא נחושת, אע"ג דלענין דינא נראה דלא הוי מקודשת, אפ"ה יש להחמיר לענין מעשה (תשובת מיימוני סוף הלכות נשים). ומ"מ נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שוה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה (א"ח). גם נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות, ואינן מקפידות במה מקדש אותן (מבואר בתשובת הרשב"א):

12. שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן קה

... נ"ל דבימי הש"ס קדשה בככר או במנה וע"ד כן נתקדשה לו והיא יודעת במה קדשה א"כ הכל הוא בכלל קידושי' אבל בזמנינו שנוהגין לכסות פני הכלה שלא תראה במה מקדשה ואומרי' להדי' תחת החופה ששוה פרוטה כדי שתסמוך דעתה במה שהוא ולפעמ' מקדשה בטבעת שאינו שלו ומתקדשת בהך קישוט ואין שום אשה מקפדת על זה נמצא עיקור הקידושי' אינו אלא פרוטה והשאר הוי כמוהי' ...

13. ערוך השולחן אבן העזר סימן לא

סעיף ז: כבר בארנו דעת הרמב"ם בדבריהם שאין האשה מתאוה להן צריך שומא ויש מרבתינו דס"ל חילוק אחר בענין זה דבכל החפצים שרוב העולם בקיאים בשומתן והטעות בהם מעט א"צ שומא אבל באבנים טובות ומרגליות וכיוצא בהן שאין רוב העולם בקיאים בשומתן ופעמים טועים בהם הרבה שלא בערך ואמר לה התקדשי לי באבן טוב זה ששוה נ' זוז צריך שומא דהרי לא סמכה דעתה ששוה כל כך [רא"ש] ולפ"ז אין קפידא רק כשאמר לה ששוה כך וכך אבל אם קדשה בסתמא אין קפידא ויש מרבתינו דס"ל דאף בסתם יש קפידא דלא סמכה דעתה דלעולם היא טועה אף שאמר לה שמקדשה בכל דהוא מ"מ היא סבורה ששוה הרבה וטועית בכך ולכן בכל ענין צריך שומא [ר"ן בשם ר"ת וכ"מ בתוס' ט'. דאל"כ מאי מקשי מנופך ועוד דלא"ז: בכל דהו נמי פליגי ע"ש]:

סעיף ה: וכתבו רבותינו דלפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בו אבן דביש בו אבן היה צריך שומא כמ"ש ולדעת הרמב"ם לא חששו או אפשר דגם טבעת בלא אבן האשה מתאוה לזה ובוודאי דנכון להוציא גם דעתו הגדולה ולקדש בדבר שהאשה מתאוה להן ואפשר דלפיכך כתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת ש"פ כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בש"פ עכ"ל ובוהו גם להרמב"ם א"ש דהא שמוהו להטבעת אך במדינתנו אין נוהגין לשאול להעדים עוד כתב שגם נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות ואינן מקפידות במה

מקדש אותן עכ"ל כלומר שבזה שמכסין פניהן הוה כאומרות קדשיני במה שתרצה רק שיהיה ש"פ [חמ"ה] וזה המנהג פשוט בכל המדינה ולפ"ז אתי שפיר גם לדעת הרמב"ם ואע"ג דלפ"ז למה אין המנהג אצלינו לקדש בטבעת שיש בו אבן די"ל דא"א לסמוך ע"ז לבד דכשיודעת שיש בו אבן טוב תטעה תמיד בדעתה לומר ששוה הרבה ולא יעלו הקדושין לשארי רבותינו וכמ"ש בח"מ סי' רכ"ז לענין אונאה דאף כשאומר ע"מ שאין לך עלי אונאה מ"מ יש בו אונאה אם שוה הרבה יותר מכפי שאומר מפני שיכול לומר מאחר שראיתי ששוה יותר ממה שאמרת ידעתי שלא אמרת רק להשקיטיני ולכן גם האשה תטעה בזה אף אם יאמרו העדים שהוא רק ש"פ ואף אם יכסו פניה ומראית שאינה מקפדת כמ"ש מ"מ זהו מועיל לדעת הרמב"ם ולדעת שארי רבותינו בכל החפצים אבל בטבעת עם אבן טוב שכל אשה יודעת ששוויו הרבה מאד לא יועיל כל אלה לשארי רבותינו דאכתי תאמר אף שכסיתי פני מ"מ ידעתי שהוא שוה הרבה וא"כ נצריך שומא מקודם הקדושין ולכן המנהג אצלינו לכסות פני הכלה וגם שלא לקדש בטבעת שיש בו אבן טוב כדי לצאת כל הדיעות [כנלע"ד]:

סעיף ט: ויש לשאול בזה שאלה גדולה אחרי שמכסין פני הכלה ועידי הקדושין אין רואין למי מקדש למה לא ניהוש דהוה כמקדש בלא עדים אמנם אצלינו אין חשש בזה שהרי ידוע שבתולה זו הולכה לחופה והחזקה שהיא היא המתקדשת וסוקלין על החזקות [א"מ] אך מ"מ זהו עדות ידיעה בלי ראיה דמהני בדיני ממנות כמ"ש ס"ס ל' ולא בדיני נפשות ובגיטין וקדושין ג"כ מהני ידיעה בלא ראיה דהא עידי גיטין וקדושין ילפינן דבר דבר ממון [שם ומקנה בסמ"ב] ועוד דהוה ג"כ ראיה כיון שאח"כ נתגלתה והכל רואין אותה כמו אם היו רואים עדים באחד שהיה פניו מכוסה והרג את הנפש האם לא היו יכולין להביא האיש הזה לב"ד ולהעיד עליו [ע"פ"ת] ועוד זהו ראיה ממש כשכל הגוף עומד לפני העדים דיש טביעת עין בהגוף אף בלא פרצוף פנים לשיטת ר"ת שנתבאר בס' י"ז ועוד דאצלינו כשנותנים לה לשותת מהכוס של אירוסין שקודם הקדושין בהכרח שיתגלה צורתה במקצת והוי ראיה ממש [נ"ל] [וכונת מהרי"ט שמחלק בין ראיית הקדושין לראיית האשה ר"ל בהכרח אבל ראיה יש וא"ש קושית הא"מ]:

14. תוספות מסכת קידושין דף ט עמוד א

כתב על הנייר ועל החרס - משמע דשטר כשר על החרס וכן משמע לקמן בפירקין (דף כו.). דאמר כתב לו על הנייר ועל החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה וקשה דאמר בפ"ב דכתובות (דף כא.) האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידיה בבי דינא לכתוב אחספא כו' וקאמר דוקא אחספא אבל אמגילתא לא דלמא משכח איניש דלא מעלי וכתוב עליה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו משמע אבל על חרס ליכא למיחש להכי דאפ"ל כתוב עליו לא יועיל ואומר ר"ת דההיא דלקמן וההיא דהכא אתיא כו' אלעזר דאמר (בגיטין דף פו.) עדי מסירה כרתי וההיא דכתובות אתיא כו"מ דאמר (שם) עדי חתימה כרתי וההיא דהכא לא אתיא כו' מאיר דכיון דבעינן בשטר קדושין עדי חתימה כדמוכח לקמן בפרק שני (דף מח.) ועדים שעל גבי החרס לא חשיבי ואין מוכיח מתוכו כלום בחרס דדבר שיכול להזדייף הוא ותנן בפ"ב דגיטין (דף כא.): אין כותבין לא על נייר מחוק ולא על דיפתרא משום שיכול להזדייף וחכמים מכשירין ואמרו מאן חכמים ר' אלעזר ש"מ דלא מהני בדבר שיכול להזדייף ואע"ג דאמר בגיטין בסוף פרק שני (דף כב: ושם) לא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין אבל בשטרות לא ה"מ בשטרות העומדות לראיה דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים אבל זה שאינו עשוי אלא לקדש בו אשה ולקנות בו שדה כעין גיטין הוה שעשוי לגרש בו את האשה לפי שעה ואע"פ שהשטר של קנין יכול להועיל לראיה כמו כן הגט יכול להועיל כדאמר בפ' הכותב (כתובות פט:) ובפ"ק דב"מ (דף יט.) וכ"ת ליקרעניה בעינא לאינסובי ביה אלמא אע"פ שהיא צריכה לראיה עיקרו לא לכך נעשה.

15. ספר דבר יעקב

יא | תד"ה כתב וכו' ה"מ בשטרות העומדות לראיה דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים אבל זה שאינו עשוי אלא לקדש בו אשה ולקנות בו שדה כעין גיטין הוה וכו' - וכן סובר הרמב"ם [מכירה א-ז] דשטר מכירה שכתבו על חרס כשר, ומבאר ההג' מיימוני אף דהוי דבר שיכול להזדייף מ"מ כשר להיות שטר קנין ורק פסול להיות שטר ראיה. { והנה כתב הרמב"ם [עדות ג-ד] מדין תורה א"א לקבל עדות בכתב שנאמר על פי שנים עדים, מפיהם ולא מפי כתבם, אבל מדברי סופרים שכותבים עדות בשטר כדי שלא תנעל דלת לפני לווין.

הרמב"ן [בהשגות לספר הנצוות שורש ב אות לב] מקשה עליו מגט ושטר קדושין שהוי דאורייתא. התומים [סימן כח-טז] והנה"מ [סימן כח-ז] והחת"ס [בתשובה אה"ע ח"ב סימן ה] והגר"ח [לרמב"ם] מתרצים שדוקא שטרי ראיה אינם מדאורייתא אבל שטרי קנין הוי מדאורייתא, ולכן ליכא קושיה משטר קדושין וגט שהם שטרי קנין. עיין להלן אות יג.

16. קובץ שעורים בבא בתרא אות תרו

[דף קסה ע"א] בשיטת הרמב"ם דכל שטרות אינן אלא מדבריהן, והיינו שטרי ראיה, דשטרי קנין כמו שטר קידושין וגט הן מדאורייתא לכו"ע, ויש לחקור לשיטה זו, אם גם בשטרי קנין פסולין מדאורייתא לראיה, ואינן כשרין אלא לעשות בהן הקנין, או דילמא כיון דיש עליהן דין שטר, ממילא ליכא בהו פסולא דמפי כתבם, וכשרין גם לראיה, וכן נראה, דאם היו פסולין לראיה לא היה אפשר לקנות בהן, דכל קנין שטר הוא על ידי הראיה שבו, ופסולא דמפי כתבם ליכא אלא בשטרי ראיה, ולשיטה זאת לא

משכחת כלל מדאורייתא מכירת שט"ח, דלמ"ד שיעבודא דאורייתא השטר הוא לראיה, ופסול מדאורייתא משום מפי כתבם, אלא דמשכחת מכירה בכתב ידו דליכא ביה פסולא דמפי כתבם, וכן בחייב אני לך מנה בשטר דנעשה ההתחייבות ע"י השטר וא"כ הוא שטר קנין, אלא דזה אינו ברור לפי מ"ש תוס' כתובות ק"ב להקשות איך מתחייב על ידי שטר, והא מטלטלין לאו בני שטרא נינהו, ותירצו דיש מקומות דא"צ קנין, היכא דידעינן דגמר ומקני, וה"נ כיון דטרח לכתוב שטר מוכח דגמר ומקני, ולפי"ז השטר אינו אלא שטר ראיה, ועוד משכחת מכירה מדאורייתא בשטרי מקח ומתנה דהן שטרי קנין.

17. תוספות מסכת קידושין דף ט עמוד א

הלכתא נינהו - תימה כיון דהלכתא נינהו ל"ל קרא דויצאה והיתה שהאשה נקנית בשטר וי"ל דשטר מכר לחוד הוי הלכתא ושטר קידושין נפקי מכי יקח דבעל כותבו ודמי למכר ואע"ג דקאמר הלכתא נינהו לשון רבים לאו אתרווייהו קאי וכהאי גוונא אשכחן בריש בנות כותים (נדה לב:): דקאמר הי קרא והי הלכתא אך קשה דלקמן (דף כו.) גבי שדה קבעי מנין שנקנית בשטר ואיית קרא דכתיב ואקח את ספר המקנה ושמה

18. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת קידושין דף ט/ב

(פ) שם ע"ב. כתבו לשמה ושלא מדעתה. הקשה באבני מילואים, הא שלא מדעת המתחייב פסול בכל השטרות, וי"ל דלא בעינן דעת המתחייב, אלא דעת בעל השטר, והכא כיון שהבעל כותב השטר, לא בעינן דעתה מצד דין שטר, אלא מהיקישא ליציאה:

19. ספר דבר יעקב

דן איתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת - האבנ"מ [סימן לב-ד] והאו"ש [אישות ג-ד ד"ה אולם] מקשים איך מהני שטר שלא מדעתה הלא דין שטר חל ע"י שיש דעת מתחייב [כמש"כ בעה"מ ביבמות לא:]: ובלי דעת מתחייב פסול משום מפיהם ולא מפי כתבם. וגם בשטר קידושין שייך פסול מפיהם ולא מפי כתבם כמבואר בגמ' [יבמ' לא:].

וכתב האבנ"מ לכאורה י"ל דרק הכתיבה היה שלא מדעתה אבל חתימה צריך מדעתה כדי לאשוויי שטרא, אלא דלפי מה שהגמ' [להלן מת.]. מעמידה מחלוקת ר"מ וחכמים בכתבה שלא מדעתה, על כרחך מיירי בנחתם שלא מדעתה [ובזה קאמר ר"מ דאינה מקודשת] דלפי ר"מ א"צ כתיבה לשמה, דמכשיר היה ר"מ אפ" גט שמצאו באשפה [כדאיתא בגיטין ג:].

הגר"ח [הל' אישות ג-יח] מתרץ דהא דבעינן בשטר דעת מתחייב זה משום שצריך דעת מי שעושה השטר, ובכל השטרות שהמקנה עושה השטר צריך דעת מקנה אבל בקידושין שהבעל עושה השטר צריך דעתו ולא דעת האשה. ולמ"ד שצריך דעתה אין זה כדי לאשוויי שטרא אלא משום דין לשמה. וכ"כ הקו"ש [קידושין אות פ], וכע"ז תירץ האמרי משה [סימן יח-א].

האבן האזל [עדות פ"ג ד"ה ובזה] מתרץ שאין שטר קידושין ראיה שהאשה התקדשה וכיון שהיא אינה מתחייבת א"צ דעתה, אלא השטר קדושין הוי ראיה שהבעל קידש, ולכן א"צ דעת האשה לאשוויי שטרא אלא דעתו של הבעל בלבד.

20. חידושי הרשב"א מסכת קידושין דף ב עמוד א

והאי שוה דינר דקתני איכא למימר דדוקא מטלטלי אבל נתן לה קרקע בקדושיה אינה מקודשת וכן במחובר לקרקע וכדמוכח ברפ"ק דגיטין (ט' ב') גמ' אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים, דאקשיל' והא איכא מחובר ואסיקנא כי קתני מלתא דליתא בקדושין מלתא דאיתא בקידושין לא קתני אלמא המקדש במחובר לקרקע אינה מקודשת, וכן כתב הרב בעל העיטור ז"ל דמקשינן הויה ליציאה מה יציאה במחובר לקרקע לא אף הויה במחובר לקרקע לא, אלא דקשיל' לי הא דתניא בתוס' דמכלתינן פ"ד המקדש באשירה ובפירותיה בעיר הנדחת וביושביה בבימוס ומה שעליו במרקוליס ומה שעליו וכל דבר שחל עליו איסור ע"ז כולם אע"פ שמכרן וקדש בדמיהן אינה מקודשת, קתני בעיר הנדחת ובאשרה שהם קרקע ומחובר לקרקע וטעמא משום שחל שם ע"ז עליו אינה מקודשת הא בעלמא מקודשת, וי"ל דהתם לא אצטריך אלא משום מכרן וקדש בדמיהן דטעמא דעיר הנדחת או אשירה הא בעלמא דהיתירא מקודשת אבל בעיר גופה או באשירה גופה בעודה מחוברת בקרקע אפילו דהיתירא נמי אינה מקודשת דבמחובר אינה מקודשת משום דכתיב ויצאה והיתה, וא"נ י"ל דנתן לה קרקע בקדושיה בתורת כסף

מקודשת והיא דפ"ק דגיטין בשטר אירוסין קאמר שאם כתבו על המחובר לקרקע ונתנו לה אינה מקודשת דומיא דגט דמקשינן הויה ליציאה, וזה עיקר.

21. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת קידושין דף ב/א

דף ב'. ר"ן ריש קידושין הביא דעת איכא מאן דאמר דאין מקדשין בקרקע, דאיתקוש הויה ליציאה, והר"ן חולק, דלא איתקוש ליציאה אלא הויה דשטר ולא הויה דכסף, והביא ראייה מלקמן ט' לענין לשמה, דצריך בשטר קידושין ולא בכסף, ושוב דחה ראייה זו, משום דבכסף שמתקדשת בשווי, לא שייך לשמה, והנה בדעת איכא מ"ד, יש לפרש בשני אופנים, או דס"ל דגם הויה דכסף איתקוש ליציאה, או דאפילו נימא דלא איתקוש ליציאה רק הויה דשטר, מ"מ הדר ילפינן כסף משטר, דאיתקוש הויות להדדי, כדקאמר לקמן ללמוד בהך היקשא, שטר מכסף דלא בעינן לשמה, ואף דמסיק דמקשינן הויות ליציאה, ולא ילפינן מכסף, כבר פירש"י שם הטעם, משום דכל קידושי שטר ילפינן מגט, והיינו דדיו לבא מן הדין להיות כדון, ודון מינה ומינה, אבל ללמוד כסף משטר לפסול קרקע, שפיר איכא למילף מהיקשא הויות להדדי, והא דא"צ בכסף לשמה, הטעם כמ"ש הר"ן, דבשווי לא שייך לשמה, וע"כ צ"ל כן, דאל"כ מאי קמיבעי ליה לענין לשמה, אם ללמוד שטר מגט או מכסף, הא אפשר לקיים שני ההיקשים, דנילף שטר קידושין מגט, והדר נילף כסף משטר, וזה תיקשי גם לפי המסקנא דהויה ליציאה מקשינן, מ"מ נקיש גם הויות להדדי, אלא ע"כ לא שייך לשמה בכסף, אבל מחובר דשייך בכסף מקשינן הויות להדדי... ושמא י"ל לדעת הר"ן, דגם הך היקשא לא ניתן אלא ללמוד דיני חלות הקידושין, שיהיו שוין בזה כסף ושטר כמו הא דילפינן כתובות מ"ז דאב זכאי בבתו בכסף ושטר, וכן לענין תנאי כביאה כתובות ע"ד וכן לענין ארוסה לאכול בתרומה, דילפינן מקנין כספו, והדר ילפינן שטר מהיקשא הויות להדדי, כמ"ש רש"י פ' אע"פ, אבל לענין מעשה הקנין, שיהא כסף דומה למעשה השטר לא ילפינן מהדדי, אבל קשה, דהכא לענין לשמה קאמר או דילמא הויות מהדדי ילפינן, ואפשר לומר דזה גופא קמיבעי ליה, אם ההיקש הויות להדדי נאמר רק על דיני חלות הקידושין, ולא על מעשה הקנין, שיהא כסף דומה לשטר, או דגם ע"ז נאמר ההיקש, ופשטות הויה ליציאה מקשינן, ולא הויות להדדי, והיינו משום דלענין זה לא ילפינן כסף משטר, וה"ה לענין מחובר, וזה דלא כפירש"י שם במסקנא, דלפירושו נראה דשפיר אפשר ללמוד כסף משטר לענין מחובר, והא דלא ילפינן לענין לשמה, משום דבכסף לא שייך לשמה כמ"ש הר"ן, מיהו לס"ד דהר"ן עדיין אינו מיושב, למה לא נילף דגם כסף בעי לשמה, מהיקשא הויות להדדי, לאותו צד האיבעיא:

22. תוספות הרא"ש מסכת קידושין דף ט עמוד ב

מאי לאו שטרי ארוסין ונישואין ממש. וא"ת ונישואין מה יהיה פירושו [ו] דאי כתובה אין צריך דעתה, וי"ל דה"ק [2] שטרי אירוסין שהם לצורך נישואין.

23. ספר דבר יעקב

ג. החזו"א [אה"ע סימן נה-ט] כתב דהוי קנין מדאורייתא דההוא הנאה נחשב לכסף, [כמו בקידושי כסף שמהני הנאה של מתנה שמקבל אדם חשוב כדאמרינן לעיל ז.], וכסף הוי קנין להתחייב.
ד. הקו"ש [כתו' אות שלו] מוכיח מדברי התוס' שאין זה מקנין כסף, אלא כאן הקנין הל כיון שיש גמירות דעת ללא מעשה קנין.

טו הן הן הדברים הנקנין באמירה - נתלקו האחרונים בגדר הקנין.
א. המאירי הן האם הוי דין דאורייתא או תקנת חכמים. ומבאר שלפי שיטת הרשב"ם [שהביאו

24. דף על הדף קידושין דף ט עמוד ב

בגמ': כמה אתה נותן לבנך כו' לבתך כו' הן הן הדברים הנקנים באמירה כו'. אדמו"ר הפני מנחם זצ"ל אמר דהיינו טעמא דגמר שידוך נקרא כפי העולם "ווארט" [1] מחמת מימרא זו דרב: כמה אתה נותן לבנך כמה אתה נותן לבתך הן הן הדברים הנקנים "באמירה", שבאמירה בעלמא נעשה הקנין. ומילתא אגב אורחא קמ"ל שידעו חשיבות של כל מלה, שבאמירה גרידא נעשה כבר קנין ונקנה לזה ולזה. [2] עוד הגיד דאיתא ש"הן" הן אותיות שם 'הזיווג', ובמגילה ל"ב ע"ב איתא בבת קול והוא דאמר הן הן. והגוים רצו לקלקל קדושת ישראל ולכן נאמר במלחמת מדין "הן" "הנ - ה" היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בד' (במדבר ל"א ט"ו), שרצו לבטל ה"הן הן". (ספר פני מלך). הוסיף על הנ"ל בנו, הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: [3] והוסיף דהן הן הדברים הנקנים באמירה, היינו שהי' אמירת ב"ק בת פלוני לפלוני וכו', והן הן רומזו לבת קול (כנ"ל משלהי מס' מגילה) וזהו המגיד מראשית אחרית. [4] עוד אמר דנק' ווארט ע"ש שאמרנו בשידוך שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב, ולאידך מ"ד שאין אדם עושה סעודה ומפסידה, לזה עושים סעודת תנאים.

25. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ט עמוד ב

אי מהתם הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל. פי' דסבירא ליה לרבי יוחנן כרבי יונתן דאמר דלא משמע אלא שניהם כאחד, וכי תימא דרבי דמפיק ליה ביאה דקניא לחודא מהכא מאי קסבר, הא לא קשיא דסבירא ליה כרבי יאשיה דאמר משמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב יחדו כדרך שפרט בכלאים.

26. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ט עמוד ב

אמר להו אביי עד כאן לא פליגי רבי ורבנן אלא באחר אבל בבעל דברי הכל עושה אותה בעולה שלא כדרכה. פ"ל דכיון דאהניא ביאתו לקנותה אהני לעשותה ביאה גמורה ולדונה כבעולה, אבל ביאת אחר לא עביד לה בעולה שלא כדרכה לרבנן.

27. ספר דבר יעקב

יד] דתניא באו עליה עשרה אנשים - הריטב"א
והמאירי דנים על מי מוטלת המצוה ולא תהיה
לאשה.
הריטב"א [י.] מביא די"א שהראשון חייב לשאתה
כיון שהוא התחייב תחילה.
הריטב"א כתב בשם רבו שאין כאן שאלה כיון
שזה תלוי באשה, שאם היא אינה רוצה להנשא
הרשות בידה [כדאמרין בכתו' לט:], ולכן אם היא
רוצה להנשא לאחד מהם הרשות בידה לומר את
זה היא רוצה וזה אינה רוצה. וכן כתב המאירי בשם
הירושלמי.

28. ספר דבר יעקב

טו] א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה כגון
שקדשה בשטר - צ"ב למה המקשן לא רצה לתרץ
שמיירי בקידושי שטר.
הריטב"א מבאר שהמקשן סבר שאף קידושי
שטר לא מהני בלי ביאה [כמו קידושי כסף] כיון
שהוקשו הוויות להדדי.
הפנ"י [ד"ה מתקיף] מבאר דס"ד שליכא שום
מעליותא בקנין שטר יותר מקנין כסף. ומיטני דיש
מעליותא בשטר, דכיון שגומר ומוציא גומר ומכניס
[בלי ביאה].

29. דף על הדף קידושין דף ט עמוד ב

גמ': רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולן בחנק. בהרבה מקומות בש"ס וכן בתוספתא ובירושלמי מצינו שרבי אומר את דבריו בלשון 'אומר אני', וצריך להבין מה היתה כוונתו בזה. [1] וביאר הגאון רבי יוסף ענגל בבית האוצר (ח"א עמ' 93), שכידוע רבי היה עניו גדול מאד, וכמו שאמרו במסכת סוטה (מט, א), 'משמת רבי בטלה ענוה', וכן במסכת הוריות (יד, א), 'אמר רבא, אפילו רבי דענוותנא הוא, ומשום כך הוסיף ואמר 'אומר אני', וכוונתו בזה, שאינו אומר את הדין באופן מוחלט, אלא כך נראה לו לומר, וכדרך שרגילים היום לכתוב 'לענ"ד'.

[2] עוד כתב, דמבואר בספרי תלמידי הבעל שם טוב, שדרך אנשי המעלה להרהר תמיד, שכל דיבוריהם ומעשיהם אינם עושים בכח עצמם, אלא הכח האלוקי אשר בהם הוא מחיה את הכל, וכדברי הכתוב (נחמיה ט, ו) 'כי אתה מחיה את כולם', דהיינו שכל החיות וכל הדיבור והמעשים באים ממנו, ונודע בחכמת האמת שהשכינה הקדושה נקראת 'אני', וכמו שמצינו במסכת סוכה (נג, א), 'אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן, אם אני כאן הכל כאן', ובאמרו 'אני' התכוין לשכינה. בזה יבואר גם כוונתו של רבי, 'אומר אני', כלומר, השכינה שבקרבי שנקראת 'אני' היא זו שמדברת.

הנהגה כמו שלא מצינו אצל שום תנא אחר לשון זה 'אומר אני', כמו כן לא מצינו בכל המקרא את התיבות 'אומר אני' אלא במקום אחד בתהילים (מה, ב) שנאמר, 'רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך לשוני עט סופר מהיר', ויש לומר, שפסוק זה רומז ברוח הקודש לרבי וחבורו הגדול, שהרי רבי חיבר המשנה למרות שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם כל פה, מכל מקום כיון שראיה שהתורה משתכחת אמר עת לעשות לה' הפרו תורתך, ולזה אמר הכתוב וכאילו רבי בעצמו אומר זאת, 'רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך', דהיינו מה שאני רוצה לעשות עבור המלך, - 'לשוני', דהיינו מה שאני רוצה להאמר בעל פה כי תורה שבעל פה היא, 'עט סופר מהיר', ברצוני לכתוב את זה בעט. ויען שהכתוב מדבר על רבי אמר בתוך דבריו 'אומר אני' שזה הלשון שרק רבי השתמש בו.